

is needed. One of the problems which need to be resolved is the problem of defining the very concept of investigative jurisdiction.

Key words: investigation, investigative jurisdiction, definition, features, criminal justice, law enforcement.

УДК 349.6

Г. М. ЛЕВИНА,
аспірантка

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ РІДКІСНИХ ТА ЗНИКАЮЧИХ ВИДІВ ДИКИХ ТВАРИН (ОКРЕМІ ІСТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА СУЧАСНИЙ СТАН)

У статті досліджуються стратегічні засади державної екологічної політики України щодо збереження рідкісних та зникаючих видів диких тварин, що визначені в загальнодержавних стратегіях, планах дій, програмах та їх концепціях. Розглядаються як чинні національні стратегічні документи на тему дослідження, так і ті, що були прийняті за часів незалежної України, але строк реалізації яких вже сплив. Підготовлено висновки про стан та проблеми стану стратегічного планування в Україні на тему дослідження.

Ключові слова: стратегічні засади, державна екологічна політика, рідкісні та зникаючі види диких тварин, біорізноманіття.

Левина Г. Н. Стратегические основы государственной экологической политики относительно сохранения редких и исчезающих видов диких животных (отдельные исторические особенности и современное состояние)

В статье исследуются стратегические основы государственной экологической политики Украины относительно сохранения редких и исчезающих видов диких животных, которые определены в общегосударственных стратегиях, планах действий, программах и их концепциях. Рассматриваются как действующие национальные стратегические документы по теме исследования, та и те, что были приняты в период независимости Украины, но срок реализации которых уже истек. Подготовлены выводы о состоянии и проблемах стратегического планирования в Украине по теме исследования.

Ключевые слова: стратегические основы, государственная экологическая политика, редкие и исчезающие виды диких животных, биоразнообразие.

Levina G. M. Strategic Principles of the National Environmental Policy with respect to preserving rare and endangered species of wild animals (certain historic specifics and current condition)

The article explores the strategic principles of the state environmental policy of Ukraine, the National Environmental Policy of Ukraine regarding preserving rare and endangered species of wild animals, as defined in national strategies, action plans, programs and their concepts. The article considers the effective national strategic documents related to the subject of research, as well as those that were adopted during the independence of Ukraine, but which term of implementation has already expired. Conclusions on the condition and problems of the strategic planning conditions in Ukraine on the topic of research have been prepared.

Key words: strategic principles, National Environmental Policy, rare and endangered species of wild animals, biodiversity.

Відповідно до положень Основного Закону нашої держави – Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України є обов'язком держави (ст. 16)¹. Важливу роль у забезпеченні такої безпеки та підтриманні рівноваги відіграє тваринний світ, який є одним із складових біорізноманіття та, відповідно, навколишнього природного середовища. Причому дикі тварини мають не лише екологічне, а й економічне, естетичне та виховне значення. Їх втрата може призвести не лише до незворотних змін у біосфері, у т. ч. деградації екосистем, а й, відповідно, до зміни середовища життєдіяльності людей.

Проблема збереження тваринного світу планети стрімко загострюється, оскільки зростають темпи зникнення його окремих видів, а до рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення (далі – рідкісні та зникаючі), міжнародна спільнота та окремі держави відносять все нові й нові види. З метою офіційного визнання та охорони ці види підлягають занесенню до національних та міжнародних червоних книг/списків.

Важливу роль у збереженні рідкісних і зникаючих видів диких тварин відіграють **національні стратегічні документи (стратегії, плани, програми тощо)**, в яких закладені політичні та/або програмні засади їх збереження й сталого використання. Причому важливим є включення таких програмних засад як пріоритетних не лише в національні стратегічні документи щодо державної екологічної політики (що буде предметом дослідження у даній статті), а й інтеграція їх в інші види державної політики (економічну, соціальну та/або галузеву, секторальну тощо).

На міжнародному рівні важливість встановлення стратегічних орієнтирів держав щодо збереження рідкісних та зникаючих видів тваринного світу визнана, зокрема, у Конвенції про охорону біологічного різноманіття 1992 р.² (ратифікованої Законом України від 29.11.1994 р. № 257/94-ВР³). У цьому міжнародному договорі передбачено, що кожна договірна сторона відповідно до її конкретних умов і можливостей розробляє національні стратегії, плани чи програми збереження і сталого використання біологічного різноманіття або адаптує з цією метою існуючі стратегії, плани або програми, які відображають, зокрема, викладені в цій Конвенції заходи, що стосуються відповідної договірної сторони (п. «а» ч. 1 ст. 6). Крім того, Конвенцією встановлене зобов'язання сторони, наскільки це можливо і доцільно, сприяти відновленню видів, які є під загрозою, зокрема, шляхом розробки і здійснення планів та інших стратегій раціонального використання (п. «б» ч. 1 ст. 8).

На національному рівні визначення виключно у законах основ екологічної безпеки держави (п. 6 ч. 1 ст. 92) та затвердження парламентом загальнодержавних програм охорони довкілля (п. 6 ч. 1 ст. 85) передбачено у Конституції України.

У базовому Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» проголошено, що з метою проведення ефективної і цілеспрямованої діяльності України по організації і координації заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екобезпеки, раціонального

використання і відтворення природних ресурсів, на перспективу, серед іншого, розробляються і приймаються державні цільові програми (ч. 1 ст. 6)⁴.

У спеціальному Законі України «Про тваринний світ» передбачено, що охорона тваринного світу забезпечується (крім іншого) шляхом розроблення і впровадження програм (планів дій) щодо збереження та відтворення саме видів диких тварин, які перебувають під загрозою зникнення (абз. 8 ч. 1 ст. 37)⁵. А в іншому Законі – «Про Червону книгу України» декларовано, що Червона книга України є основою для розроблення та реалізації аналогічних програм (планів дій) щодо видів тваринного світу, занесених до неї (ч. 2 ст. 3)⁶.

Інакше можна стверджувати про наявність правового підґрунтя та зобов'язань щодо підготовки, прийняття та реалізації в Україні таких стратегічних документів державної екологічної політики (основ, стратегій, планів, програм тощо), які можна умовно поділити на:

а) стратегічні документи загального характеру (тобто з питань охорони навколишнього природного середовища, екобезпеки тощо, де питання стратегічних пріоритетів щодо збереження рідкісних та зникаючих видів тварин можуть бути однією із складових частин);

б) стратегічні документи спеціального характеру (тобто безпосередньо з питань збереження біорізноманіття, в цілому рідкісних та зникаючих видів диких тварин або якогось окремого виду (видів) чи популяції (популяцій)).

В Україні базовим стратегічним документом державної екологічної політики загального характеру є **Основні засади (Стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 р.**, що були затверджені Законом України від 21.12.2010 р. № 2818-VI⁷. Цей документ складається з семи розділів та додатку. В ньому визначена мета та сім стратегічних цілей національної екологічної політики. Зокрема, стратегічною ціллю № 5 визнано «Припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі», яка має вирішити такі завдання, як: удосконалення до 2015 р. нормативно-правової бази щодо системи здійснення контролю за торгівлею видами дикої флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення; а також створення до 2020 р. мережі центрів штучного розведення та реакліматизації рідкісних видів рослин і тварин та таких, що перебувають під загрозою зникнення. Інші завдання сформульовані більш узагальнено й стосуються не лише рідкісних та зникаючих видів, як-то: впровадження до 2020 р. екосистемного підходу в управлінську діяльність та адаптація законодавства України у сфері збереження навколишнього природного середовища відповідно до вимог директив ЄС; створення до 2020 р. системи економічних важелів сприяння збереженню біота ландшафтного різноманіття та формування екомережі на землях усіх форм власності; вжиття до 2015 року адміністративних заходів з припинення катастрофічного зменшення запасів водних живих ресурсів унаслідок їх надмірної експлуатації та погіршення стану навколишнього природного середовища та ін.

При цьому у Стратегії серед основних інструментів реалізації національної екологічної політики визначено пріоритетом необхідність запровадження оцінки впливу стратегій, програм, планів на стан навколишнього природного середовища (а саме, наголошено на необхідності удосконалення екологічного законодавства в частині застосування стратегічної екологічної оцінки як

обов'язкового інструменту стратегічного планування розвитку соціально-економічної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях (п. 4.2 р. 4).

Стратегією заплановано, що вона буде реалізовуватись у два етапи: до 2015 р. та протягом 2016–2020 рр. (р. 5). Також передбачено здійснення її загальнодержавного, регіонального та галузевого моніторингу та підготовку за його результатами:

щорічно – звіту про реалізацію Національної екологічної політики, а також регіональних і галузевих екологічних звітів;

кожні п'ять років – Національної доповіді про реалізацію національної екологічної політики України (р. 6).

Стратегією визначені очікувані результати та показники ефективності її виконання (р. 7), але не прописаний порядок та джерела фінансування заходів з її реалізації.

Механізмом впровадження Стратегії названо **Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища**, розробка та затвердження якого є обов'язком Кабінету Міністрів України (п. 2 Закону, яким затверджена Стратегія). Такий Національний план дій був прийнятий згідно з розпорядженням Уряду України «Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 рр.» від 25.05.2011 р. № 577-р.⁸ Однак строк його виконання вже закінчився, а новий план на 2016–2020 рр. Урядом прийнятий не був (хоча його проект й був підготовлений Мінприроди України⁹). Така ситуація є негативною, оскільки основна екологічна Стратегія нашої держави без механізму впровадження не може бути належним чином реалізована. І це триває вже більше двох років поспіль та повинно знати змін. Тим більше, що за оцінкою виконання Національного плану дій на 2011–2015 рр., результативність виконання цілі № 5 «Припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі», хоча загалом і визнана задовільною, але лише виходячи з того, що ефективність виконання даної цілі перевищує 30 та знаходиться нижче 60 %¹⁰.

Серед стратегічних документів державної екологічної політики спеціального характеру (щодо рідкісних та зникаючих видів тварин) слід назвати **Концепцію збереження біологічного різноманіття України**, що була затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 12.05.1997 р. № 439¹¹ (та передбачала наступне прийняття й встановлювала концептуальні основи – Національної програми збереження біологічного різноманіття на 1998–2015 рр.).

У самій Концепції вказано, що правовим підґрунтям для її затвердження стали вже згадувані в даному дослідженні ст. 16 Конституції України, Конвенція про охорону біологічного різноманіття, Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття¹² та Програми діяльності тогочасного складу Кабінету Міністрів України (абз. 1).

У цьому документі визначено, що метою Концепції є, зокрема: а) збереження, покращення стану та відновлення природних і порушених екосистем, середовищ існування окремих видів та компонентів ландшафтів; б) сприяння переходу до збалансованого використання природних ресурсів; в) підвищення рівня інформованості населення з питань біорізноманіття, а також активізація участі громадян у діяльності щодо його збереження; г) посилення відповідаль-

ності за збереження біорізноманіття підприємств, організацій та установ, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів або впливає на стан довкілля.

Стратегічно також проголошено, що збереження біорізноманіття передбачає не лише охорону окремих особин і їх груп у межах певної території, а й екосистем у цілому разом з їх середовищем існування (розділ «Об'єкти Концепції»).

Збереження ж видів і популяцій тварин, насамперед рідкісних і тих, що перебувають під загрозою зникнення, безпосередньо визнано у Концепції одним із основних напрямів діяльності у сфері збереження біорізноманіття. Для досягнення цього заплановано: а) розробити та реалізувати програми і заходи для збереження окремих видів тварин або їх груп, у тому числі внесених до Червоної книги України та міжнародних переліків рідкісних і тих, що перебувають під загрозою зникнення; б) створити в зоологічних парках, розплідниках центри і лабораторії штучного розведення та реакліматизації рідкісних і зникаючих видів тварин; в) організувати постійні спостереження (моніторинг) за станом видів і популяцій; г) розробити геоінформаційні системи, насамперед щодо видів тварин, внесених до Червоної книги України; г) провести інвентаризацію генетичного різноманіття тварин; д) підготувати та опублікувати довідники, енциклопедії, науково-популярні видання та інші матеріали про біорізноманіття України.

Дана мета та основні напрями Концепції, що стосуються збереження рідкісних та зникаючих видів тварин, є важливими та актуальними й для сьогодення. Однак на розвиток цієї Концепції Національна програма збереження біологічного різноманіття на 1998–2015 рр. так і не була прийнята.

Майже через два роки вже Верховною Радою України була зроблена ще одна спроба прийняти таку програму, зокрема, була прийнята Постанова «Про проект закону України про Національну програму збереження біологічного різноманіття на 1999–2015 рр.» від 09.04.1999 р. № 599–XIV¹³. Але й вона виявилась безрезультатною, оскільки сама Програма знову ж таки не була затверджена.

Натомість приблизно через вісім місяців, а саме Верховна Рада України прийняла ще одну Постанову «Про об'єднання проектів Закону України про Програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 рр. і про Національну програму збереження біологічного різноманіття на 2000–2015 рр.» від 14.12.1999 р. за № 1289–XIV (мотивуючи це об'єднання метою створення єдиної нормативно-правової бази і уникнення дублювання рішень щодо збереження біологічного і ландшафтного різноманіття та екологічної рівноваги природних систем)¹⁴.

І вже після такого об'єднання у 2000 р. в Україні був прийнятий такий стратегічний документ державної екологічної політики, як **Загальнодержавна програма формування Національної екологічної мережі України на 2000–2015 рр.**¹⁵ (складається з V розділів та 8 додатків).

У цій Програмі констатовано, що саме негативні антропогенні чинники впливу на довкілля призвели до зникнення великої кількості біологічних видів та до загрози існування для багатьох із існуючих, що, в свою чергу, призводить до збільшення кількості видів, які потрапляють до Червоної книги України. Ос-

новною метою Програми проголошено, зокрема, збільшення площі земель країни з природними ландшафтами та формування їх територіально єдиної системи для забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів тварин, яка б забезпечувала не лише збереження природних екосистем, а і видів тваринного світу та їх популяцій.

У Програмі визначено, що національна екомережа має відповідати вимогам щодо її функціонування у Всеєвропейській екомережі та виконувати провідні функції щодо збереження біорізноманіття.

До основних завдань Програми віднесено: не лише формування нових, відтворення та збереження існуючих середовищ існування; а й збереження тваринного світу, в тому числі тих видів, які занесені до Червоної книги України чи так званих міжнародних червоних списків; а також формування нових ділянок для забезпечення середовищ існування певних видів тварин, занесених до Червоної книги України, Європейського червоного списку тварин і рослин, що перебувають під загрозою зникнення у світовому масштабі, а також інших видів тварин, включених до переліків міжнародних конвенцій та угод, обов'язкових до виконання Україною.

Для вивчення проблемних питань, пов'язаних з виконанням цієї Загальнодержавної програми формування Національної екомережі на 2000–2015 рр., в Україні навіть була утворена Координаційна рада з питань формування національної екомережі як тимчасовий дорадчий орган Кабінету Міністрів України¹⁶.

Програмою передбачено нормативно-правове, фінансове, наукове, організаційне забезпечення її реалізації та визначені очікувані соціальні, економічні й екологічні результати. Передбачено, що реалізація Програми, розрахованої на період до 2015 р., триватиме у два етапи – 2000–2005 та 2006–2015 рр., тобто період її виконання вже закінчився. І хоча процес формування національної екомережі ще триває, однак логічного продовження цей стратегічний документ не зазнав (ні у вигляді нової програми на новий період, ні в будь-якому іншому).

На цю проблему звернула увагу, зокрема, Рахункова Палата України, яка за результатами аудиту Чорноморського біосферного заповідника у 2016 р. рекомендувала Кабінету Міністрів України вжити заходів щодо розроблення та прийняття відповідного нормативного акта у зв'язку із закінченням терміну виконання Загальнодержавної програми формування нацекотмережі України на 2000–2015 рр. і відсутністю цільової екологічної програми розвитку заповідної справи¹⁷. Але ситуація й досі залишається без змін.

Слід зазначити, що цільова екологічна програма розвитку заповідної справи існувала в Україні до 2005 р. Це була **Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні «Заповідники»**, затверджена Постановою Верховної Ради України від 22.09.1994 р. № 177/94-ВР¹⁸ (в цій Програмі подібно до Програми щодо національної екомережі було встановлено, що система передбачених нею заходів спрямована не лише на збереження унікальних і типових ландшафтів, інших природних комплексів, але і біорізноманіття, в тому числі генофонду тваринного світу; найефективнішим засобом охорони, зокрема, видів тваринного світу (рідкісних та інших), визнавалось розширення та підвищення репрезентативності мережі природно-заповідного фонду). Спроба

логічно продовжити роботу в цьому напрямі та створити наступну нову програму виявилась поки що безрезультатною. Зокрема, 08.02.2006 р. була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України за № 70-р Концепція Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 р.¹⁹ Однак передбачена нею до затвердження Загальнодержавна програма розвитку заповідної справи на період до 2020 р. так і не була прийнята.

Непослідовним з точки зору раніше прийнятих вищевказаних державних рішень є розпорядження Уряду від 22.09.2004 р. за № 675-р, за яким в Україні схвалюється **Концепція Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 рр.**²⁰ (це розпорядження ухвалено через чотири роки після прийняття Загальнодержавної програми формування національної екомережі України на 2000–2015 рр., яка була прийнята згідно з державним баченням, що ця програма повинна бути об'єднана з державною програмою щодо збереження біорізноманіття).

У Концепції «біорізноманіття» (складовою якого є рідкісні та зникаючі види тварин) визнано національним багатством України, збереження та невиснажливе використання якого визнано одним з пріоритетів державної екологічної політики. Також констатовано, що необхідно вжити саме кардинальних заходів через сучасний стан біорізноманіття, який викликає глибоке занепокоєння, а також визнано, що біорізноманіття є природним капіталом, а отже, рівень його збереження визначатиме вже в найближчому майбутньому долю держави. Крім того, в концепції визнано, що негативними факторами в сучасних умовах є виснаження самовідновних можливостей популяцій та екосистем.

У Концепції метою майбутньої Програми визнано подолання тенденції деградації живої компоненти довкілля та максимальне відтворення первинного стану природних комплексів, а також екологізація сфер суспільної діяльності, яка може негативно впливати на компоненти біорізноманіття та довкілля. А до основних завдань у цьому напрямі віднесено, зокрема, мінімізацію негативного впливу на біорізноманіття та максимальне зміцнення природної основи біорізноманіття. Також передбачено реалізацію майбутньої програми на основі використання нормативно-правових, інституційних, економічних, фінансових, науково-експертних, аудиторських, інформаційно-освітніх та констатовано, що інших засобів і альтернативи запропонованому підходу до розв'язання проблеми збереження біорізноманіття немає. Амбіційно очікувалось уникнення безповоротної втрати частини гено-, демо-, цено- та екофонду й оптимізації біоресурсного потенціалу, удосконалення концептуальних підходів до збереження біорізноманіття, поліпшення стану фінансування заходів щодо збереження біорізноманіття, поліпшення просторових та якісних показників біорізноманіття, що сприятиме позитивним змінам у стані довкілля на локальному та регіональному рівні, а також відтворення деградованих екосистем та забезпечення сприятного збереженню видів тварин, які перебувають під загрозою зникнення; здійснення систематизації нормативно-правових документів і гармонізації їх з міжнародно-правовими актами, узгодження діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій щодо збереження біорізноманіття. Планувалось реалізовувати Програму у три етапи: перший – 2005–2010, другий – 2010–2015, третій – 2016–2025. Однак Загальнодержавна програма збереження біорізноманіття станом на 15.02.2018 р. так

і не була прийнята, та й її прийняття за цією Концепцією, мабуть, вже є недоречним, оскільки за строком Програма вже повинна перебувати на третьому (останньому) етапі виконання.

Підсумовуючи викладені у даному дослідженні обставини, можна зробити такі висновки:

1) базовий стратегічний документ державної екологічної політики загального характеру – Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 рр. (де серед іншого визначаються стратегічні основи збереження рідкісних та зникаючих тварин), – немає затвердженого та актуального для даного часу механізму впровадження – Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища (останній був прийнятий до 2015 р.), що є перешкодою для його виконання та вимагає від Уряду України якнайшвидших дій та рішень;

2) положення розглянутих стратегічних документів державної екологічної політики спеціального характеру та їх концепцій свідчать про неодноразові спроби влади прийняти на загальнодержавному рівні в Україні концептуальні основи й пріоритети щодо збереження рідкісних та зникаючих видів диких тварин у взаємозв'язку зі збереженням середовищ їх існування (через збереження біорізноманіття в цілому, окремих видів або популяцій тварин, через збереження середовищ існування цих тварин, у тому числі завдяки національній екомережі, територіям та об'єктам природно-заповідного фонду). Але наразі в Україні не прийнято жодного із таких документів, тобто можемо стверджувати про відсутність національних стратегічних пріоритетів спеціально в цьому напрямі, що, на думку автора, потребує змін та вимагає від влади якнайшвидших дій та рішень;

3) описаний процес підготовки та прийняття в незалежній Україні розглянутих стратегічних документів державної екологічної політики спеціального характеру та їх концепцій дає підстави зробити висновок про його недостатню ефективність через відсутність чіткого бачення органів влади щодо того, як стратегічно визначати та врегульовувати збереження видів тваринного і рослинного світу, в тому числі рідкісних та зникаючих, у взаємозв'язку зі збереженням середовищ їх існування, а також через непослідовність, недоведеність до логічного результату рішень цих органів влади та незабезпечення логічного й безперервного продовження стратегічного розвитку, програмування, планування, що потребує зміни підходу.

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page4/print?text=%E4%EE%E2%EA%B3%EB>. 2. Конвенція про охорону біологічного різноманіття. 1992. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_030. 3. Про ратифікацію Конвенції про охорону біологічного різноманіття: Закон України від 29.11.1994 р. № 257/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 49. Ст. 433. 4. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>. 5. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-ІІІ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>. 6. Про Червону книгу України: Закон України від 07.02.2002 р. № 3055-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 30. Ст. 201. 7. Основні засади (Стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затверджені Законом України від 21.12.2010 р.

№ 2818-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 26. Ст. 218. **8.** *Про затвердження* Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 р. № 577-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-%D1%80>. **9.** *«Мінприроди розробляє Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2016–2020 роки»* (дата розміщення інформації 02.09.2015) / Офіційний веб-сайт Міністерства екології та природних ресурсів України. URL: <https://menr.gov.ua/news/29738.html>. **10.** *Оцінка виконання Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року та Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки* (Проект, 2014), підготовлений в рамках додаткової підтримки Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні Секторальної бюджетної підтримки. URL: <http://greenmind.com.ua/images/meropriyatiya/ocenka-vupolneniya-strategii-i-npd.pdf>. **11.** *Концепція збереження біологічного різноманіття України*, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 12.05.1997 р. № 439. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/439-97-%D0%BF>. **12.** *Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття* від 25.10.1995 р., Рада Європи. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_711. **13.** *Про проект Закону України про Національну програму збереження біологічного різноманіття на 1999–2015 роки*: Постанова Верховної Ради України від 09.04.1999 р. № 599-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/599-14>. **14.** *Про об'єднання проектів Закону України про Програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки і про Національну програму збереження біологічного різноманіття на 2000–2015 роки*: Постанова Верховної Ради України від 14.12.1999 р. № 1289-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1289-14>. **15.** *Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки*, затверджена Законом України від 21.09.2000 р. № 1989-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 47. Ст. 405. **16.** *Створення Координаційної ради* було здійснено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційної ради з питань формування національної екологічної мережі» від 29.11.2001 р. № 1603, якою був затверджений її склад та прийнято положення про неї (наразі положення діє у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 р. № 344). **17.** *Звіт Рахункової Палати України за 2016 рік* (матеріал офіційний). Київ, 2017. С. 98. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751480/Zvit_RP_2016.pdf. **18.** *Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні «Заповідники»*, затверджена Постановою Верховної Ради України від 22.09.1994 р. № 177/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 48. Ст. 430. **19.** *Концепція Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 року*, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.02.2006 р. № 70-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/70-2006-%D1%80>. **20.** *Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 роки*: розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.09.2004 р. № 675-р // Офіційний вісник України. 2004. № 38. Ст. 2524.

Levina G. M. Strategic Principles of the National Environmental Policy with respect to preserving rare and endangered species of wild animals (certain historic specifics and current condition)

The article explores the strategic principles of the state environmental policy of Ukraine, the National Environmental Policy of Ukraine regarding preserving rare and endangered species of wild animals, as defined in national strategies, action plans, programs and their concepts. The article considers the effective national strategic documents related to the subject of research, as well as those that were adopted during the independence of Ukraine, but which term of implementation has already expired: Main Principles (Strategy) of the National Environmental Policy of Ukraine for the Period until the year 2020 (21.12.2010), National Action

Plan for Protection of Environment for the years 2011-2015 (25.05.2011), Concept of Preserving of Biological Diversity of Ukraine (12.05.1997), National Program for Creating the National Environmental Network of Ukraine for the Years 2000-2015 (21.09.2000), Program for the Prospective Development of Reserve Affair in Ukraine "Reserve Parks" (22.09.1994), Concept of the National Program for Preserving the Biodiversity for the years 2005-2025 (22.09.2004). As a result of analysing the strategic documents and the process of their adoption, the following conclusions were made:

1) *Main Principles (Strategy) of the National Environmental Policy of Ukraine for the Period until the Year 2020 (which inter alia defines the strategic principles of preserving the rare and endangered species of wild animals) does not have an up-to-date implementation mechanism – National Action Plan for Protection of Environment (the latest was adopted until 2015), which is an obstacle to its implementation and requires from the Government of Ukraine the actions and decisions to be taken as soon as possible;*

2) *the provisions of the considered strategic documents of the national environmental policy of a special nature and their concepts evidence the repeated attempts of the government to adopt in Ukraine at the national level the conceptual bases and priorities with respect to preserving rare and endangered species of wild animals in the interconnection with preservation of their environmental conditions. However, none of these documents have been adopted in Ukraine as of now and thus, we may state that there are no national strategic priorities specifically in this respect, which in author's view needs to be changed and requires the government to act as quickly as possible;*

3) *the described process of preparation and adoption in independent Ukraine of strategic documents of the state environmental policy of a special nature and their conceptions allows to make a conclusion on lack of its efficiency due to the absence of a clear vision of the governmental authorities in this regard, as well as, due to inconsistency, absence of complete logical result with respect to the decisions of such governmental authorities, failure to ensure the logical and insufficient logical and uninterrupted strategic development, programming, planning, which requires changing approach thereto.*

Key words: *strategic principles, National Environmental Policy, rare and endangered species of wild animals, biodiversity.*

УДК 347.96

Д. В. ГОНЧАР,
аспірант

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ГАРАНТІЯ ПРАВА НА ОТРИМАННЯ КВАЛІФІКОВАНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

У статті досліджуються питання щодо ролі і місця інституту адвокатури в правозахисній системі України в процесі реалізації особою конституційного права на кваліфіковану юридичну допомогу. Автор розглядає інститут адвокатури як суб'єкт захисту прав особи в правозахисному механізмі, обстоює позицію, що кваліфікована юридична допомога має бути надана кваліфікованими юристами, які повинні відповідати професійним та іншим кваліфікаційним вимогам і критеріям. Зазначено, що юрист – це професіонал, який має фундаментальні та спеціальні правові знання, глибоко переконаний у винятковому призначенні права і законності для суспільства, кваліфіковано користується юридичним інструментарієм під час розв'язання юридичних проблем, захищаючи при цьому права і законні інтереси громадян. Зроблено висновок, що